

Oponentský posudok habilitačnej práce Mgr. Juraja Čápa, PhD.

Filozoficko-axiologické aspekty ľudskej smrteľnosti a problém eutanázie a asistovanej samovraždy

Študijný odbor: **Systematická filozofia**

Školiace pracovisko: **Katedra filozofie FF UMB**

Oponentka: **Prof. PhDr. Zlatica Plašienková, PhD.**

Pracovisko: **Katedra filozofie a dejín filozofie, FiF UK v Bratislave**

1. Posúdenie aktuálnosti témy

Úvodom svojho posudku by som chcela pripomenúť známu skutočnosť, že problematika reflexie fenoménu smrti a nesmrteľnosti (a s tým úzko spojenej aj otázky spôsobov umierania, ktoré súvisia s eutanáziou, resp. asistovanou samovraždou) poskytuje veľký priestor pre skúmanie dobových i súčasných filozofických, eticko-axiologických, právnych i špecificky medicínskych prístupov. Otvára teda priestor aj pre vedenie interdisciplinárneho diskurzu, ktorý má svoje špecifiká a ktorého aktuálnosť je dnes nespochybniteľná. Dokonca sa nazdávam, že daná téma bude čoraz viac aktuálnejšia, ak sa na to pozrieme z hľadiska súčasnej praxe, ktorá sa v jednotlivých krajinách sveta odvíja odlišne, a to jednak vzhľadom na rozdielne tradície, ale aj spôsoby argumentácie. To je aj pre filozofa výzva, ktorú habilitant prijal – zdá sa – veľmi vážne (a napriek jeho deklarovanej pozícii zaujať k problematike odideologizovaný postoj) a pretavil do skúmania, ktoré si nezľahčil, ale sa do neho intenzívne pohrúžil, aby ponúkol premyslené spracovanie tejto veľmi aktuálnej a do istej miery aj veľmi ambivalentnej problematiky.

2. Posúdenie cieľa, jeho naplnenia a teoretického obsiahnutia témy

Autor predloženej habilitačnej práce si stanovil niekoľko cieľov, ktorých naplnenie nebolo jednoduché, vyžadovalo dlhoročné skúmanie, ktorého základom, ako sa ukázalo, bola aj jeho participácia na výskumných troch projektoch: VEGA č. 1/0068/17 - *Formulácia a reformulácia zmyslu života človeka v jeho hodnotovom systéme: Filozofické skúmania* (FF UMB), KEGA č. 006UK-4/2014 - *Ľudská dôstojnosť v kontexte smrti a umierania* (JLF UK)

a KEGA č. 021UK-4/2011 - *Smrť a vedomie smrteľnosti* (JLF UK), ktorých výsledkom boli aj viaceré publikované autorove práce. Právom teda východiskové ciele svojho habilitačného spisu prepojil s dosiahnutými výsledkami, aby na ich báze otvoril nové horizonty svojho skúmania. Vybudoval tak určitú „nadstavbu“, ktorá zachytáva vybrané aspekty problematiky, jej viacvrstevnatosť i komplikovanosť. Teoretické obsiahnutie témy na základe kritického skúmania sa tak opiera o analýzu východiskových pojmov (smrť, umieranie, vedomie smrteľnosti, posmrtnosť, zmysel života, eutanázia, asistovaná samovražda, autonómia a pod.), aby prostredníctvom určitej „pojmovej čistoty“ mohol rozvinúť rozličné perspektívy nahliadania na skúmanú otázku a v závere každej kapitoly zhrnúť svoje výsledné komentáre, čo možno veľmi pozitívne hodnotiť. Práca má tiež tematicky gradačný charakter, vytvára správne „napätie“ dosiahnuté napríklad skúmaním rôznych podmienok, ktoré dovoľujú usudzovať, či je napríklad smrť pre človeka hodnotovo indiferentná, respektíve, či je zlom alebo dobrom, a to predovšetkým, ak ide o problematiku eutanáziaa asistovanej samovraždy. Musím konštatovať, že okrem tematicky gradačnému charakteru práce, sú všetky jej časti navzájom kompaktné a prepojené. Habilitant tým dosiahol efekt plynulej obsahovej jednoty analyzovanej problematiky, a hoci by sa mohlo na prvý pohľad zdať, že v jednotlivých kapitolách (mám na mysli najmä prvé dve) nachádzame akoby „kruhovú štruktúru“, že ide o opakujúcu sa tému smrti a smrteľnosti, v podstate ide o nové variácie riešených otázok, ktoré prinášajú vždy pridanú hodnotu v podobe autorových nových postrehov, takmer vždy komparovaných s obsiahlou odbornou literatúrou a často ilustrované na príklade myšlienkových experimentov.

3. Posúdenie metodologického spracovania a štruktúry

K naplneniu všetkých stanovených cieľov habilitačného spisu prispela aj jeho veľmi dobre premyslená štruktúra, keďže nadväznosť jednotlivých kapitol je logická a habilitant aj na pozadí dejinno-filozofického, ale predovšetkým systematicko-filozofického prístupu dokázal odhaliť podstatu skúmaných problémov, ponúknuť terminologickú aj typologickú analýzu niektorých pojmov (predovšetkým mnohoznačne chápanej eutanázie a asistovanej samovraždy), sproblematizovať niektoré „zaužívané“ hodnotiace kliše, ktoré neakceptuje napríklad hodnotenie smrti z pozície prvej osoby a dokázať legitímnosť hodnotenia na základe situačného kontextu prežitého, ako aj človekom očakávaného života (prípadne formy posmrtnosti, v ktorú ten-ktorý človek verí). Práca pozostáva zo základného súboru už šiestich publikovaných textov autora (s doloženým vyhlásením dvoch spoluautorov o presne vymedzenom počte strán habilitanta v ich spoločných publikáciách), doplnených o úvod,

komentáre ku každej kapitole a záver. Z metodologického, ako aj metodického hľadiska nie je práci čo vytknúť.

4. Posúdenie výsledkov, pôvodnosti a prínosu

Jednoznačne môžem konštatovať, že habilitant má veľmi dobrý prehľad v bohatej súčasnej zahraničnej i domácej literatúre k danej téme, orientuje sa v skúmanej problematike s patričnou istotou, jeho stanoviská sú argumentačne zdôvodnené a výsledky práce obsahujú celý rad zaujímavých podnetov, ako aj navrhovaných prístupov a riešení k skúmanej téme. Presvedčivosť jeho filozoficko-axiologickej reflexie je teda nepopierateľná a v tej obrovskej záľahе literatúry, s ktorou pracoval, našiel a obhájil svoj „vlastný priestor“ a „vlastné stanovisko“, pričom sa vyhol zjednodušeným interpretáciám problematiky. Za zaujímavé považujem aj vytvorenie didakticky účelových niektorých obrazných schém (najmä Model štruktúry vedomia smrteľnosti na s. 35, ale aj znázornenie myšlienkových experimentov umožňujúcich pochopiť situačné premenné, ktoré vstupujú do hodnotenia smrti človeka v tabuľke 1. Scenáre hodnotenia smrti na s. 71-72). Za najprínosnejšiu však považujem osobitne tretiu kapitolu, ktorá má teoretický i praktický presah k medicínskej praxi, ale súvisí aj so sociologickou, psychologickou, ba i teologickou stránkou problematiky (najmä v súvislosti s chápaním utrpenia na osi život – smrť – nesmrteľnosť).

5. Práca s literatúrou, jazyková a formálna stránka dizertácie

Práca s použitou literatúrou je korektná, autor cituje a parafrázuje podľa štandardných požiadaviek a uvádza jednotné písanie zdrojov. No po všetkých doteraz vyššie zmienených pozitívnych hodnoteniach habilitačného spisu, musím, žiaľ, kriticky zhodnotiť jazykovú (štylistickú, ale najmä gramatickú) stránku. V práci sa vyskytujú preklepy, nesprávne skloňovanie, bohemizmy (napr. s. 89 – *jedná sa* namiesto *ide o*; s.104 – *braný v úvahu* namiesto *do úvahy*), zámena predložkového spojenia *z časti* namiesto príslovky *sčasti* (s. 17, 28, 31), nesprávne písanie *za prvé* namiesto *po prvé* (s. 53), *veľa krát* namiesto *veľakrát* (s. 66, s. 88), *často krát* namiesto *častokrát* (s. 99), ale aj hrubé gramatické chyby (na s. 75 pozn. 58 a 59 – *v originály*, na s. 80 sa dva razy opakuje chyba v pluráli - *ľudia, ktorý* a na s. 94 *termíny sú sami* namiesto *samy*), no najviac prehreškov je interpunkčného charakteru (okolo 300 čiarok – prevažne chýbajúcich a zopár aj zbytočných). Podcenenie jazykovej korektúry habilitačnej práce považujem vsutku za zarážajúce a veľmi smutné, a to práve aj z dôvodu, že ide o obsahovo kvalitnú prácu, ktorá tým stráca na celkovom dojme, ale aj z dôvodu

rozpakov v súvislosti s budúcim pôsobením autora v zodpovednej úlohe docenta a školiteľa postupových študentských prác.

6. Otázka do diskusie

Do diskusie kladiem iba dve otázky, ktoré súvisia s vymedzením eutanázie a asistovanej samovraždy, medzi ktorými – ako autor píše na s. 89 – nie je jasná hranica, no pritom je potrebné ich z morálneho a právneho hľadiska rozlíšiť (s čím možno jednoznačne súhlasiť). Mohol by tieto hľadiská autor bližšie rozviesť? Mohol by tiež ozrejmiť svoje tvrdenie, ktorému celkom nerozumiem, keď píše, že „pod eutanáziou budeme ďalej rozumieť len také situácie, kedy osoba B je *priamy agens*, ktorý nesie „bremeno skutku“, a teda sa podieľa na smrti osoby B, a to tak, že podá smrtiacu látku alebo bezprostredne (priamo) spôsobí príslušné časti udalosti, ktoré vedú k smrti osoby A...“. Ide teda o vzťah B k B (teda k sebe samému) alebo B k A (a vo vete došlo iba k omylu a zámene A za B?).

7. Záver posudku

Habilitačný spis (odhliadnuc od formálnych nedostatkov) spĺňa náležité kritériá požadované na posúdenie a po jeho úspešnej obhajobe navrhujem Mgr. Jurajovi Čápovi, PhD. udeliť vedecko-pedagogický titul „docent“ v študijnom odbore *Systematická filozofia*.

V Bratislave, 18. 9. 2019

Prof. PhDr. Zlatica Plašienková, PhD.